

บทที่ 5

ลักษณะของสหกรณ์การเกษตรตัวอย่าง

บทนี้เป็นการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของสหกรณ์การเกษตรตัวอย่างที่นำมาศึกษา โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับ สภาพทั่วไป ผลการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรคของสหกรณ์การเกษตรตัวอย่าง จากการวิเคราะห์ทางสถิติเชิงพรรณนา

5.1 สภาพทั่วไปของสหกรณ์การเกษตรตัวอย่าง

สภาพทั่วไปของสหกรณ์การเกษตรตัวอย่างได้กล่าวถึง ประเภทของธุรกิจ ระยะเวลาก่อตั้ง สหกรณ์ จำนวนสมาชิก สิ่งอำนวยความสะดวกในการดำเนินงาน เจ้าหน้าที่บริหารงานและ คณะกรรมการดำเนินงาน ดังนี้

1) ประเภทธุรกิจ

ธุรกิจที่สหกรณ์ตัวอย่างดำเนินการ ได้แก่ ธุรกิจรับฝากเงิน ธุรกิจสินเชื่อ ธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่าย ธุรกิจรวบรวมผลผลิต ธุรกิจแปรรูปผลผลิต และธุรกิจให้บริการ/ส่งเสริม ในบางสหกรณ์อาจมีการดำเนินการครบทุกประเภทและบางสหกรณ์มีการดำเนินงานไม่ครบทุกประเภท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และความต้องการของสมาชิกที่ได้มีการรวมตัวกันจัดตั้งขึ้นมา สำหรับสหกรณ์ที่ผ่านมาตรฐานพบว่า ธุรกิจสินเชื่อเป็นธุรกิจที่มีบทบาทสำคัญต่อกลุ่มสหกรณ์กลุ่มนี้มากที่สุดจากจำนวนสหกรณ์ที่การประกอบธุรกิจมากถึงคิดเป็นร้อยละ 85.51 ของสหกรณ์ตัวอย่างผ่านมาตรฐาน ส่วนสหกรณ์ไม่ผ่านมาตรฐานกลับพบว่า ธุรกิจการจัดหาสินค้ามาจำหน่ายมีบทบาทสำคัญมากที่สุด มีจำนวนสหกรณ์ที่ประกอบธุรกิจคิดเป็นร้อยละ 73.08 ของสหกรณ์ตัวอย่างไม่ผ่านมาตรฐาน (ตารางที่ 5.1) ที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากธุรกิจทั้งสองประเภทเอื้ออำนวยประโยชน์แก่สมาชิกสหกรณ์เป็นอย่างมาก โดยธุรกิจสินเชื่อทำให้สมาชิกสามารถกู้เงิน ได้อัตราดอกเบี้ยต่ำจึงทำให้มีเงินทุนสำหรับการประกอบอาชีพ ส่วนธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่ายช่วยให้สมาชิกซื้อสินค้าได้ในราคาถูก หรือสามารถนำสินค้าไปใช้ก่อนได้แล้วจึงนำเงินมาชำระในภายหลัง

ตารางที่ 5.1 การดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ตัวอย่าง

ธุรกิจ	ผ่านมาตรฐาน		ไม่ผ่านมาตรฐาน		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ธุรกิจรับฝากเงิน	39	56.52	12	46.15	51	53.68
ธุรกิจสินเชื่อ	59	85.51	18	69.23	77	81.05
ธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่าย	57	82.61	19	73.08	76	80.00
ธุรกิจรวบรวมผลผลิต	22	31.88	5	19.23	27	28.42
ธุรกิจแปรรูปผลผลิต	12	17.39	1	3.85	13	13.68
ธุรกิจให้บริการ/ส่งเสริม	6	8.70	3	11.54	9	9.47
รวม	69		26		95	

ที่มา : จากการสำรวจ

2) ระยะเวลาดำเนินงาน

สหกรณ์ตัวอย่างมีระยะเวลาการดำเนินงานโดยเฉลี่ย 19 ปี ระยะเวลาการดำเนินงานมากที่สุดคือ 35 ปี และน้อยที่สุดคือ 6 ปี โดยสหกรณ์ผ่านมาตรฐานส่วนใหญ่มีระยะเวลาดำเนินการ 21 – 25 ปี แต่สหกรณ์ตัวอย่างไม่ผ่านมาตรฐานส่วนใหญ่มีการดำเนินงานมาแล้ว 16 – 20 ปี (ตารางที่ 5.2)

3) จำนวนสมาชิก

ในปีที่ทำการศึกษา (2553) สหกรณ์ตัวอย่างผ่านมาตรฐานมีสมาชิกทั้งหมด 63,011 คน เพิ่มขึ้นจากเดิมร้อยละ 1.3 (จำนวน 859 คน) เป็นเพศชายจำนวน 36,643 คน เพศหญิงจำนวน 26,368 คน จำนวนสมาชิกเฉลี่ยเท่ากับ 984 คน สหกรณ์ที่มีจำนวนสมาชิกสูงสุดคือ สหกรณ์การเกษตรสันป่าตอง มีจำนวน 6,553 คน และสหกรณ์ที่มีจำนวนสมาชิกน้อยที่สุดคือ สหกรณ์แปรรูปไม้ผลพรว้า จำนวน 35 คน ส่วนสหกรณ์ตัวอย่างไม่ผ่านมาตรฐานมีจำนวนสมาชิก 11,054 คน ลดลงจากเดิมร้อยละ 0.03 (จำนวน 4 คน) เป็นเพศชายจำนวน 8,202 คน เป็นเพศหญิงจำนวน 2,768 คน จำนวนสมาชิกเฉลี่ยเท่ากับ 429 คน สหกรณ์ที่มีจำนวนสมาชิกสูงสุดคือ สหกรณ์การเกษตรเขื่อนภูมิพลดอยเต่า จำกัด จำนวน 1,871 คน และสหกรณ์ที่มีจำนวนสมาชิกน้อยที่สุดคือ สหกรณ์การเกษตรชาวสวนเขื่อนฝาก จำนวน 49 คน สำหรับจำนวนสมาชิกของสหกรณ์ตัวอย่าง (ตารางที่ 5.2)

ตารางที่ 5.2 ระยะเวลาและจำนวนสมาชิกของสหกรณ์การเกษตรตัวอย่าง

รายละเอียด	ผ่านมาตรฐาน		ไม่ผ่านมาตรฐาน		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
อายุสหกรณ์ (ปี)						
> 5	0	0.00	0	0.00	0	0.00
5 - 10	13	18.84	3	11.54	16	16.84
11 - 15	8	11.59	5	19.23	13	13.68
16 - 20	17	24.64	11	42.31	28	29.47
21 - 25	21	30.43	4	15.38	25	26.32
> 25	10	14.49	3	11.54	13	13.68
รวม	69		26		95	
เฉลี่ย	19.40		18.80		19.10	
สูงสุด	35		27		35	
ต่ำสุด	6		7		6	
จำนวนสมาชิก						
< 500	43	62.32	19	73.08	62	65.26
500 - 1500	10	14.49	5	19.23	15	15.79
1501 - 2500	7	10.14	2	7.69	9	9.47
2501 - 3500	5	7.25	0	0.00	5	5.26
3501 - 4500	1	1.45	0	0.00	1	1.05
4501 - 5500	0	0.00	0	0.00	0	0.00
> 5500	3	4.35	0	0.00	3	3.16
รวม	69		26		95	
เฉลี่ย	984		429		831.74	
สูงสุด	6,553		1,871		6,553	
ต่ำสุด	35		49		35	

ที่มา : จากการสำรวจ

4) คณะกรรมการดำเนินงาน

คณะกรรมการดำเนินงานจึงเป็นเสมือนตัวแทนสมาชิกที่ได้รับคัดเลือกเข้ามาทำหน้าที่บริหารงานสหกรณ์ มีอำนาจทำหน้าที่ในการลงมติตัดสินใจปัญหาและการปล่อยเงินกู้แก่สมาชิก เป็นต้น หากคณะกรรมการที่ได้รับคัดเลือกเป็นบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถยอมเอื้อประโยชน์ต่อการบริหารงานของสหกรณ์เป็นอย่างยิ่ง จากการพิจารณาถึงคุณสมบัติของคณะกรรมการดำเนินงาน

ของสหกรณ์ตัวอย่างจากระดับการศึกษาและระยะเวลาในการทำงานเฉพาะตำแหน่งที่สำคัญ คือ ตำแหน่งประธาน รองประธาน เหนรัญญิก เลขานุการ มีรายละเอียดดังนี้

1) ประธาน ผู้ดำรงตำแหน่งประธานของสหกรณ์ผ่านมาตรฐานส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษามากที่สุด (ร้อยละ 40.58 ของสหกรณ์ตัวอย่างผ่านมาตรฐาน) มีประสบการณ์ในการทำงาน 16 – 20 ปี ขณะผู้ดำรงตำแหน่งประธานของสหกรณ์ตัวอย่างที่ไม่ผ่านมาตรฐานส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษามากที่สุด (ร้อยละ 46.7 ของสหกรณ์ตัวอย่างไม่ผ่านมาตรฐาน) มีประสบการณ์ในการทำงาน 16 -20 ปี แต่เป็นที่น่าอินอย่างยิ่งที่สหกรณ์ตัวอย่างทั้งสองกลุ่มมีคณะกรรมการดำเนินงานจบการศึกษาสูงสุดในระดับปริญญาโท แต่สัดส่วนมีเพียงร้อยละ 2.90 และ 2.11 เท่านั้น ซึ่งถือว่าสหกรณ์สามารถมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาดำรงตำแหน่ง (ตารางที่ 5.3)

2) รองประธาน ผู้ดำรงตำแหน่งรองประธานส่วนใหญ่ของสหกรณ์ทั้งสองกลุ่มจบระดับระดับประถมศึกษามากที่สุดที่ (ร้อยละ 60.87 และ 65.38 ของสหกรณ์ตัวอย่าง) แต่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน โดยรองประธานของสหกรณ์ตัวอย่างที่ผ่านมาตรฐานส่วนใหญ่มีประสบการณ์ทำงานมาแล้วไม่ถึง 5 ปี ขณะที่รองประธานสหกรณ์ตัวอย่างที่ไม่ผ่านมาตรฐานส่วนใหญ่มีประสบการณ์ทำงานมาแล้ว 16 – 20 ปี (ตารางที่ 5.3)

3) เลขานุการ สหกรณ์ตัวอย่างทั้งสองกลุ่มมีเลขานุการจบการศึกษาระดับประถมศึกษาที่สุด และส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษามากถึงร้อยละ 53.62 และ 34.62 ตามลำดับ เลขานุการของสหกรณ์ตัวอย่างที่ผ่านมาตรฐานส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำงานมาแล้ว 11 - 15 ปี ส่วนเลขานุการของสหกรณ์ตัวอย่างที่ไม่ผ่านมาตรฐานส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำงานมาแล้ว 5 – 10 ปี (ตารางที่ 5.3)

4) เหนรัญญิก เหนรัญญิกของสหกรณ์ตัวอย่างทั้งสองกลุ่มส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษามากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 60.87 และ 61.54 ตามลำดับ แต่เหนรัญญิกของสหกรณ์ตัวอย่างที่ผ่านส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำงานมาแล้ว 11 – 15 ปี ขณะที่เหนรัญญิกของสหกรณ์ตัวอย่างที่ไม่ผ่านมาตรฐานส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำงานมาแล้ว 16 – 20 ปี (ตารางที่ 5.3)

ตารางที่ 5.3 คุณลักษณะของคณะกรรมการดำเนินงานสหกรณ์ตัวอย่าง

คุณลักษณะ	ประธานกรรมการ			รองประธาน			เลขานุการ			เหรัญญิก		
	ผ่าน	ไม่ผ่าน	รวม	ผ่าน	ไม่ผ่าน	รวม	ผ่าน	ไม่ผ่าน	รวม	ผ่าน	ไม่ผ่าน	รวม
ระดับการศึกษา												
ประถม	28 (40.58)	11 (42.31)	39 (41.05)	42 (60.87)	17 (65.38)	59 (62.11)	37 (53.62)	9 (34.62)	46 (48.42)	42 (60.87)	16 (61.54)	58 (61.05)
มัธยม	17 (24.64)	12 (46.15)	29 (30.53)	12 (17.39)	8 (30.77)	20 (21.05)	26 (37.68)	8 (30.77)	34 (35.79)	14 (20.29)	7 (26.92)	21 (22.11)
ปวช./ปวส	8 (11.59)	1 (3.85)	9 (9.47)	12 (17.39)	1 (3.85)	13 (13.68)	6 (8.70)	8 (30.77)	14 (14.74)	10 (14.49)	3 (11.54)	13 (13.68)
ปริญญาตรี	14 (20.29)	2 (7.69)	16 (16.84)	3 (4.35)	0 (0.00)	3 (3.16)	0 (0.00)	1 (3.85)	1 (1.05)	3 (4.35)	0 (0.00)	3 (3.16)
สูงกว่าปริญญาตรี	2 (2.90)	0 (0.00)	2 (2.11)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)
ประสบการณ์ทำงาน(ปี)												
< 5 ปี	0 (0.00)	2 (7.69)	2 (2.11)	42 (60.87)	0 (0.00)	42 (44.21)	3 (4.35)	9 (34.62)	12 (12.63)	0 (0.00)	0 (0.00)	0 (0.00)
5 – 10 ปี	24 (34.78)	8 (30.77)	32 (33.68)	12 (17.39)	9 (34.62)	21 (22.11)	18 (26.09)	17 (65.38)	35 (36.84)	13 (18.84)	5 (19.23)	18 (18.95)

หมายเหตุ : ตัวเลขในวงเล็บ คือ ค่าร้อยละ
ที่มา : จากการสำรวจ

ตารางที่ 5.3 คุณลักษณะของคณะกรรมการดำเนินงานสหกรณ์ (ต่อ)

คุณลักษณะ	ประธานกรรมการ			รองประธาน			เลขานุการ			เหรัญญิก		
	ผ่าน	ไม่ผ่าน	รวม	ผ่าน	ไม่ผ่าน	รวม	ผ่าน	ไม่ผ่าน	รวม	ผ่าน	ไม่ผ่าน	รวม
11 – 15 ปี	25 (36.23)	2 (7.69)	27 (28.42)	3 (4.35)	5 (19.23)	8 (8.42)	40 (57.97)	0 (0.00)	40 (42.11)	46 (66.67)	4 (15.38)	50 (52.63)
16 – 20 ปี	16 (23.19)	12 (46.15)	28 (29.47)	6 (8.70)	12 (46.15)	18 (18.95)	5 (7.25)	0 (0.00)	5 (5.26)	7 (10.14)	16 (61.54)	23 (24.21)
> 20 ปี	4 (5.80)	2 (7.69)	6 (6.32)	6 (8.70)	0 (0.00)	6 (6.32)	3 (4.35)	0 (0.00)	3 (3.16)	3 (4.35)	1 (3.85)	4 (4.21)

หมายเหตุ : ตัวเลขในวงเล็บ คือ ค่าร้อยละ

ที่มา : จากการสำรวจ

5) ผู้จัดการสหกรณ์

จากที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 4 ผู้จัดการผู้ที่จะต้องรับผิดชอบในการบริหารในบรรลุเป้าหมาย ดังนั้นจึงควรเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ในการบริหาร มีความรู้ความเชี่ยวชาญในสาขาเฉพาะที่ตนรับผิดชอบด้วย ตลอดจนความรู้ด้านกระบวนการบริหาร จากการสำรวจตำแหน่งผู้จัดการสหกรณ์ตัวอย่าง พบว่า สหกรณ์ตัวอย่างผ่านมาตรฐานที่สามารถจัดจ้างผู้จัดการเข้ามาบริหารงานมีจำนวน 33 สหกรณ์ และผู้จัดการส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 31.88 ของสหกรณ์ตัวอย่างผ่านมาตรฐาน) และในบางสหกรณ์มีผู้จัดการที่มีความรู้ความสามารถจบการศึกษาสูงสุดถึงระดับปริญญาโท (จำนวน 5 สหกรณ์) ด้านประสบการณ์ในการทำงานส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำงานมาแล้วมากกว่า 15 ปี และก่อนที่จะมาดำรงตำแหน่งผู้จัดการเคยปฏิบัติหน้าที่ภายในสหกรณ์อยู่แล้วในตำแหน่งพนักงานการเงิน 16 คน พนักงานสินเชื่อ 10 คน และพนักงานตลาด 7 คน สำหรับสหกรณ์ตัวอย่างไม่ผ่านมาตรฐานมีสหกรณ์เพียง 4 สหกรณ์เท่านั้น ที่ได้จัดจ้างผู้จัดการมาทำหน้าที่บริหารงาน ซึ่งผู้จัดการทั้ง 4 คนจบการศึกษาระดับระดับ ปวช./ปวส ก่อนจะเข้ารับตำแหน่งผู้จัดการปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งเจ้าหน้าที่บัญชีและการเงินภายในสหกรณ์มาก่อน มีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่า 15 ปี (ตารางที่ 5.4)

ตารางที่ 5.4 คุณลักษณะของผู้จัดการสหกรณ์ตัวอย่าง

คุณลักษณะ	ผ่านมาตรฐาน		ไม่ผ่านมาตรฐาน		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ระดับการศึกษา						
อนุปริญญา/ปวส./ปวช.	6	8.70	4	15.38	10	10.52
ปริญญาตรี	22	31.88	0	0.00	22	23.15
ปริญญาโท	5	7.25	0	0.00	5	5.26
สถานที่ทำงานก่อนมารับตำแหน่ง						
สหกรณ์เดิม	33	47.83	4	15.38	37	38.95
บริษัทเอกชน	0	0.00	0	0.00	0	0.00
รับราชการ/วิสาหกิจ	0	0.00	0	0.00	0	0.00
ไม่เคยทำงานมาก่อน	0	0.00	0	0.00	0	0.00
ตำแหน่งที่เคยทำมาก่อน						
พนักงานสินเชื่อ	10	14.49	0	0.00	10	10.53
พนักงานการเงิน	16	23.19	4	15.38	20	21.05
พนักงานการตลาด	7	10.14	0	0.00	7	7.37

ที่มา : จากการสำรวจ

ตารางที่ 5.4 คุณลักษณะของผู้จัดการสหกรณ์ตัวอย่าง (ต่อ)

คุณลักษณะ	ผ่านมาตรฐาน		ไม่ผ่านมาตรฐาน		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ประสบการณ์การทำงาน						
< 5 ปี	0	0.00	0	0.00	0	0.00
5 – 10 ปี	0	0.00	1	3.84	1	1.05
11 – 15 ปี	12	17.39	3	11.54	15	15.79
> 15 ปี	21	30.43	0	0.00	21	22.11
รวม	33	100	4	100	37	100

ที่มา : จากการสำรวจ

6) เจ้าหน้าที่บริหารงาน

นอกจากตำแหน่งผู้จัดการแล้ว หากสหกรณ์สามารถมีกำไรหรือมีโครงสร้างที่ซับซ้อนขึ้น ต้องมีการจัดจ้างเจ้าหน้าที่ในตำแหน่งอื่นได้แก่ เจ้าหน้าที่การเงินและบัญชี เจ้าหน้าที่สินเชื่อ และเจ้าหน้าที่การตลาด ทำหน้าที่รับผิดชอบให้บริการแก่สมาชิกและผู้มาติดต่อทำธุรกิจ การกำหนดตำแหน่งงานต้องมีความเหมาะสมกับโครงสร้างของสหกรณ์และมีการมอบหมายหน้าที่กับบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถจึงช่วยให้สหกรณ์ประสบความสำเร็จได้ สหกรณ์ตัวอย่างผ่านมาตรฐานที่ไม่มีการจัดจ้างเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในตำแหน่งใดเลยมีจำนวน 27 สหกรณ์ (ร้อยละ 39.13) ส่วนสหกรณ์ไม่ผ่านมาตรฐานที่ไม่มีการจัดจ้างเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในตำแหน่งใดเลยมีจำนวน 13 สหกรณ์ (ร้อยละ 50.00) ตำแหน่งที่สหกรณ์มีจัดจ้างพนักงานเข้ามาปฏิบัติหน้าที่มากที่สุดคือ ตำแหน่งเจ้าหน้าที่การเงินการบัญชี คิดเป็นร้อยละ 60.87 และร้อยละ 50.00 ของสหกรณ์ตัวอย่างที่ผ่านและไม่ผ่านมาตรฐาน ตามลำดับ (ตารางที่ 5.5)

ตารางที่ 5.5 เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ

ตำแหน่ง	ผ่านมาตรฐาน		ไม่ผ่านมาตรฐาน		รวม	
	ไม่มี	มี	ไม่มี	มี	ไม่มี	มี
เจ้าหน้าที่บัญชี/การเงิน	27 (39.13)	42 (60.87)	13 (50.00)	13 (50.00)	40 (42.11)	55 (57.89)
เจ้าหน้าที่สินเชื่อ	39 (56.52)	30 (43.48)	20 (76.92)	6 (23.08)	59 (62.11)	36 (37.89)
เจ้าหน้าที่การตลาด	42 (60.87)	27 (39.13)	22 (84.62)	4 (15.38)	64 (67.37)	31 (32.63)
รวม	69		26		95	

หมายเหตุ : ตัวเลขในวงเล็บ คือ ค่าร้อยละ

ที่มา : จากการสำรวจ

7) ทรัพย์สินในการประกอบธุรกิจ

ทรัพย์สินในการประกอบธุรกิจ หมายถึง ทรัพย์สินที่สหกรณ์ใช้ในการประกอบธุรกิจ เพื่อให้เกิดรายได้ ถือว่าเป็นปัจจัยหรือตัวชี้วัดอย่างหนึ่งที่สามารถชี้ให้เห็นถึงศักยภาพ และผลการดำเนินงานว่าเป็นอย่างไร หากสหกรณ์มีทรัพย์สินในการประกอบธุรกิจที่มีสภาพและลักษณะที่ดี เพียงพอต่อความต้องการใช้บริการของสมาชิก ย่อมหมายความว่าสหกรณ์นั้นมีศักยภาพและผลการดำเนินงานที่ดี ส่งผลต่อการให้บริการและการช่วยเหลือสมาชิกสหกรณ์ที่ดีด้วย สำหรับสหกรณ์ ตัวอย่างที่ผ่านมาตรฐานมีรายการทรัพย์สินในการประกอบธุรกิจทั้งหมด 9 ชนิด ได้แก่ ลานเอนกนก ประสงค์ ลานตาก ฉางเอนกประสงค์ ฉางข้าวเปลือก ไซโลข้าวเปลือก โรงสี เครื่องอบความชื้น เครื่องซัง โรงสี ขณะที่สหกรณ์ไม่ผ่านมาตรฐานมีรายการทรัพย์สินในการประกอบธุรกิจเพียง 4 ชนิด เท่านั้น ได้แก่ ลานเอนกประสงค์ ลานตาก ลานข้าวเปลือก เครื่องซัง (ตารางที่ 5.6) จากรายกร ทรัพย์สินในการประกอบธุรกิจที่สหกรณ์ผ่านมาตรฐานมีมากกว่าสหกรณ์ตัวอย่างไม่ผ่านมาตรฐาน แสดงให้เห็นว่าสหกรณ์ผ่านมาตรฐานน่าจะมีผลการดำเนินงานที่ดีเนื่องจากมีศักยภาพและความพร้อมในการให้บริการและอำนวยความสะดวกแก่สมาชิกที่ดีกว่าสหกรณ์ไม่ผ่านมาตรฐาน

ตารางที่ 5.6 ทรัพย์สินในการประกอบธุรกิจ

ตำแหน่ง	ผ่านมาตรฐาน		ไม่ผ่านมาตรฐาน		รวม	
	มี	ไม่มี	มี	ไม่มี	มี	ไม่มี
ลานเอนกประสงค์	4 (5.80)	65 (94.20)	4 (15.38)	22 (84.62)	8 (8.42)	87 (91.58)
ลานตาก	16 (23.19)	53 (76.81)	5 (19.23)	21 (80.77)	21 (22.11)	74 (77.89)
นางเอนกประสงค์	3 (4.35)	63 (91.30)	0 (0.00)	0 (0.00)	3 (3.16)	63 (66.32)
นางข้าวเปลือก	4 (5.80)	65 (94.20)	1 (3.85)	25 (96.15)	5 (5.26)	90 (94.74)
ไซโลข้าวเปลือก	2 (2.90)	67 (97.10)	0 (0.00)	0 (0.00)	2 (2.11)	67 (70.53)
โรงสี	5 (7.25)	64 (92.75)	0 (0.00)	0 (0.00)	5 (5.26)	64 (67.37)
เครื่องอบความชื้น	6 (8.70)	63 (91.30)	0 (0.00)	0 (0.00)	6 (6.32)	63 (66.32)
เครื่องชั่ง	18 (26.09)	51 (73.91)	3 (11.54)	23 (88.46)	21 (22.11)	74 (77.89)
โรงสี	5 (7.25)	64 (92.75)	0 (0.00)	0 (0.00)	5 (5.26)	64 (67.37)
รวม		69		26		95

หมายเหตุ : ตัวเลขในวงเล็บ คือ ค่าร้อยละ

ที่มา : จากการสำรวจ

5.2 การดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตร

การดำเนินธุรกิจหลากหลายขั้นของสหกรณ์การเกษตร อาทิเช่น การแปรรูป การรวบรวมผลผลิต ธุรกิจป้อนน้ำมัน การจัดจำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภค เป็นต้น ช่วยเพิ่มโอกาสและเพิ่มช่องทางในการสร้างรายได้ให้แก่สหกรณ์การเกษตร รวมถึงเพิ่มมูลค่าผลผลิตทางการเกษตรให้กับสมาชิก ซึ่งทำให้สมาชิกมีรายได้มากขึ้นและมีผลต่อการดำเนินงานที่ดีขึ้นตามมาด้วย อย่างไรก็ตามที่ผ่านมามีสหกรณ์การเกษตรเพียงบางส่วนเท่านั้นที่สามารถดำเนินธุรกิจได้โดยไม่ขาดทุน และมีบางสหกรณ์การเกษตรที่มีผลการดำเนินงานขาดทุนแต่ก็ยังทำธุรกิจต่อไป เนื่องจากเป็นการช่วยเหลือ

ให้สมาชิกได้ซื้อสินค้าในราคาที่ถูกกว่าราคาตลาดทั่วไป หรือเพื่อต้องการเงินทุนสนับสนุนโครงการจากภาครัฐ ในขณะที่สหกรณ์การเกษตรมีกำลังทรัพย์และบุคลากรไม่เพียงพอและไม่มีประสิทธิภาพในการบริหารงาน จนกระทั่งบางสหกรณ์ต้องเลิกดำเนินกิจการและปล่อยให้อุปกรณ์หรือสถานที่ว่างเปล่าโดยไม่ใช้ประโยชน์ สำหรับการดำเนินงานของสหกรณ์ตัวอย่างที่นำมาศึกษามีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ปริมาณธุรกิจ

การดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ตัวอย่างมีปริมาณธุรกิจรวมทั้งสิ้น 5,031,645,108.68 บาท แบ่งเป็นสหกรณ์ตัวอย่างผ่านมาตรฐาน 4,923,988,322.32 บาท (ร้อยละ 97.86 ของปริมาณทั้งหมด) และสหกรณ์ตัวอย่างไม่ผ่านมาตรฐานจำนวน 107,656,786.36 บาท (ร้อยละ 2.14 ของปริมาณทั้งหมด) (ตารางที่ 5.7)

1) ธุรกิจรับฝากเงิน สหกรณ์การเกษตรตัวอย่างมีการรับฝากเงินจากสมาชิก และสหกรณ์อื่นๆ การรับฝากเงินเป็นแหล่งระดมเงินทุนและส่งเสริมให้สมาชิกรู้จักการออมเงิน โดยการสะสมและฝากเงินไว้กับสหกรณ์เพื่อไว้ใช้จ่ายในอนาคต ทำให้สหกรณ์มีเงินทุนหมุนเวียนในกิจการ จัดเป็นแหล่งเงินทุนภายในที่เป็นหนี้สินหมุนเวียนของสหกรณ์ซึ่งสหกรณ์ให้ดอกเบี้ยตามเงินต้นที่ฝากไว้และเงื่อนไขของประเภทเงินฝาก ได้แก่ เงินฝากออมทรัพย์ เงินฝากออมทรัพย์พิเศษ เงินฝากประจำ ส่วนใหญ่เป็นเงินรับฝากจากสมาชิก จากปริมาณธุรกิจทั้งหมดธุรกิจของสหกรณ์ตัวอย่างที่ผ่านและไม่ผ่านมาตรฐาน เห็นได้ว่าธุรกิจรับฝากเงินเป็นธุรกิจที่มีมูลค่ามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 34.24 ของสหกรณ์ตัวอย่างที่ผ่าน และร้อยละ 32.35 ของสหกรณ์ไม่ผ่านมาตรฐาน (ตารางที่ 5.7)

2) ธุรกิจสินเชื่อ สหกรณ์ตัวอย่างผ่านมาตรฐานมีการให้เงินกู้แก่สมาชิกและสหกรณ์อื่น ปริมาณเงินกู้ระหว่างปีจำนวน 1,085,240,862.97 บาท (ร้อยละ 22.04) (ตารางที่ 5.7) แต่สำหรับสหกรณ์ไม่ผ่านมาตรฐานมีการให้เงินกู้แก่สมาชิกอย่างเดียวปริมาณเงินกู้ระหว่างปีจำนวน 33,308,153.50 (ร้อยละ 30.94) ประกอบด้วย เงินกู้ระยะสั้น ระยะปานกลาง

3) การจัดหาสินค้ามาจำหน่าย การจัดหาสินค้ามาจำหน่ายเป็นธุรกิจที่จัดทำเพื่อแก้ปัญหาให้สมาชิกเพื่อให้สามารถซื้อสินค้าที่จะใช้ในการผลิต ตลอดจนเครื่องอุปโภคบริโภคได้ในราคาที่เหมาะสม ไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบและมีคุณภาพ และสมาชิกยังได้เงินเฉลี่ยคืนจากธุรกิจหากสหกรณ์มีผลกำไรจากการดำเนินงานในรอบปี ตามจำนวนที่สมาชิกได้ซื้อสินค้า ปริมาณธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่ายของสหกรณ์ตัวอย่างผ่านมาตรฐานมีจำนวน 1,123,854,152.90 บาท (ร้อยละ 22.82) ส่วนสหกรณ์ที่ไม่ผ่านมาตรฐานมีจำนวน 21,041,220.53 บาท (ร้อยละ 19.54) (ตารางที่ 5.7) สำหรับสหกรณ์ผ่านมาตรฐานสินค้าที่มีการจำหน่ายมากที่สุดคือ สินค้าประเภทน้ำมัน สินค้า

การเกษตร สินค้าทั่วไป ตามลำดับ แต่สหกรณ์ตัวอย่างไม่ผ่านมาตรฐานมีเพียงสินค้าเกษตรและสินค้าทั่วไปเท่านั้น

4) การรวบรวมผลผลิต ระหว่างปีสหกรณ์ผ่านมาตรฐานมีการรวบรวมผลผลิตจำนวน 689,761,473.87 บาท (ร้อยละ 14.01) ส่วนสหกรณ์ที่ไม่ผ่านมาตรฐานมีจำนวน 16,292,305.40 บาท (ร้อยละ 15.13) (ตารางที่ 5.7) ผลผลิตของสมาชิกที่ได้เก็บเกี่ยวแล้ว หากนำไปจำหน่ายให้พ่อค้าสมาชิกอาจถูกกดราคา ถูกเอาเปรียบในเรื่องการชั่ง ตวง วัด สหกรณ์จึงเป็นแหล่งที่สามารถจะรวบรวมผลผลิตของสมาชิกเพื่อเป็นผู้จัดการขายแทนสมาชิกแต่ผู้เดียว ซึ่งจะทำได้ราคาของผลผลิตดีขึ้น เนื่องจากมีอำนาจในการต่อรองกับพ่อค้าได้มากกว่าสมาชิกนำไปขายเอง ผลผลิตที่สหกรณ์ผ่านมาตรฐานทำการรวบรวมได้แก่ ชา ข้าวเปลือก ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ถั่วเหลือง ผักอินทรีย์ กระเทียม สตอเบอร์รี่ ลำไย ข้าวโพดหวาน หอมหัวใหญ่ ไข่ไก่ และศูนย์รวมน้ำมันดิบ ส่วนผลผลิตที่สหกรณ์ไม่ผ่านรวบรวมได้แก่ ข้าวเปลือก ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ถั่วเหลือง กระเทียม และลำไย

5) การแปรรูปผลผลิต การแปรรูปผลผลิตเป็นกิจกรรมหนึ่งที่มีจุดประสงค์เพื่อช่วยแก้ปัญหาในการประกอบอาชีพของสมาชิก เกิดจากการที่สมาชิกเก็บรวบรวมผลผลิตแล้วนำไปแปรรูปให้เกิดมูลค่าเพิ่มขึ้นของผลผลิตเพื่อจะได้นำไปจำหน่ายให้ได้ราคาที่ดีขึ้น ระหว่างปีสหกรณ์ผ่านมาตรฐานมีการแปรรูปผลผลิตทั้งสิ้น 337,844,528.02 บาท (ร้อยละ 6.86) และสหกรณ์ไม่ผ่านมาตรฐานจำนวน 1,742,296.00 บาท (ร้อยละ 1.62) (ตารางที่ 5.7) สินค้าที่ทำการแปรรูปได้แก่ ไวน์ สตอเบอร์รี่ และน้ำมันดิบ

6) ธุรกิจให้บริการและส่งเสริมการเกษตร เป็นกิจกรรมที่มีจุดประสงค์เพื่อช่วยแก้ปัญหาในการประกอบอาชีพของสมาชิกโดยให้บริการต่างๆ ซึ่งมีค่าบริการในราคาพอสมควร ในความเป็นจริงแล้วธุรกิจนี้เป็นธุรกิจที่มีความสำคัญมาก เนื่องจากเป็นธุรกิจที่มีส่วนช่วยในการแก้ไขปัญหา พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาให้แก่เกษตรกรแต่ละระหว่างปีสหกรณ์การเกษตรมีสัดส่วนปริมาณธุรกิจน้อยที่สุดในปริมาณธุรกิจทั้งหมดระหว่างปีสหกรณ์การเกษตรผ่านมาตรฐานมีปริมาณธุรกิจเพียง 1,103,431.28 บาท (ร้อยละ 0.02) และสหกรณ์ไม่ผ่านมาตรฐานมีเพียง 447,241.00 บาท (ร้อยละ 0.42) (ตารางที่ 5.7)

ตารางที่ 5.7 ปริมาณธุรกิจของสหกรณ์การเกษตรตัวอย่าง ปี 2553

ธุรกิจ	ผ่านมาตรฐาน	ไม่ผ่านมาตรฐาน	รวม
ธุรกิจรับฝากเงิน	1,686,183,873.28 (34.24)	34,825,569.93 (32.35)	1,721,009,443.21 (34.20)
ธุรกิจสินเชื่อ	1,085,240,862.97 (22.04)	33,308,153.50 (30.94)	1,118,549,016.47 (22.23)
ธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่าย	1,123,854,152.90 (22.82)	21,041,220.53 (19.54)	1,144,895,373.43 (22.75)
ธุรกิจรวบรวมผลผลิต	689,761,473.87 (14.01)	16,292,305.40 (15.13)	706,053,779.27 (14.03)
ธุรกิจแปรรูปผลผลิต	337,844,528.02 (6.86)	1,742,296.00 (1.62)	339,586,824.02 (6.75)
ธุรกิจให้บริการ/ส่งเสริม	1,103,431.28 (0.02)	447,241.00 (0.42)	1,550,672.28 (0.03)
รวม	4,923,988,322.32 (100.00)	107,656,786.36 (100.00)	5,031,645,108.68 (100.00)

หมายเหตุ : ตัวเลขในวงเล็บ คือ ค่าร้อยละ

ที่มา : สารสนเทศสำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์, 2553

2) ผลการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตรตัวอย่าง

1. รายได้ สหกรณ์ตัวอย่างมีรายได้ทั้งสิ้น 2,350,087,506.72 บาท เป็นรายได้ของสหกรณ์ตัวอย่างผ่านมาตรฐานจำนวน 2,201,809,633.02 บาท สหกรณ์ตัวอย่างไม่ผ่านมาตรฐาน 52,847,716.37 บาท รายได้ของสหกรณ์มาจากการประกอบธุรกิจหลัก และธุรกิจเฉพาะของแต่ละสหกรณ์ สหกรณ์ตัวอย่างผ่านมาตรฐานส่วนใหญ่มีรายได้ในช่วง 1,000,001 – 10,000,000 บาท (ร้อยละ 28.99) ขณะที่สหกรณ์ตัวอย่างไม่ผ่านมาตรฐานส่วนใหญ่มีรายได้ในช่วง 100,001 – 1,000,000 บาท (ร้อยละ 38.46) (ตารางที่ 5.8) จากการที่สหกรณ์ตัวอย่างผ่านมาตรฐานส่วนใหญ่มีรายได้ในช่วงที่สูงกว่าสหกรณ์ไม่ผ่านมาตรฐาน เนื่องจากมีความพร้อมด้านความสามารถ บุคลากรและทรัพย์สินในการประกอบธุรกิจ รวมทั้งทุนการดำเนินงาน ทำให้สหกรณ์สามารถประกอบธุรกิจสร้างรายได้ได้มากกว่า

ตารางที่ 5.8 รายได้ของสหกรณ์การเกษตรตัวอย่าง ปี 2553

รายได้ (บาท)	ผ่านมาตรฐาน		ไม่ผ่านมาตรฐาน		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
> 100,000	10	14.49	8	30.77	18	18.95
100,001 – 1,000,000	16	23.19	10	38.46	26	27.37
1,000,001 – 10,000,000	20	28.99	5	19.23	25	26.32
10,000,001 – 50,000,000	7	10.14	3	11.54	10	10.53
50,000,001 – 100,000,000	9	13.04	0	0.00	9	9.47
< 100,000,000	7	10.14	0	0.00	7	7.37
รวม	69	100.00	26	100.00	95	100.00
เฉลี่ย	31,910,284.54		2,117,766.46		24,480,078.20	
สูงสุด	268,431,458.79		11,227,617.29		268,431,458.79	
ต่ำสุด	3,155.00		8,466.41		3,155.00	
รวมทั้งหมด	2,201,809,633.02		52,847,716.37		2,350,087,506.72	

ที่มา : สารสนเทศสำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์, 2553

2. ค่าใช้จ่าย ประกอบด้วยค่าใช้จ่ายในธุรกิจหลักและธุรกิจเฉพาะ ได้แก่ ต้นทุนการขายและบริการ รวมไปถึงค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานทั้งหมด ในปี 2553 สหกรณ์ตัวอย่างผ่านมาตรฐานทั้งสิ้น 2,090,996,347.43 บาท คิดเป็นร้อยละ 94.96 ของรายได้ทั้งหมด ส่วนสหกรณ์ตัวอย่างไม่ผ่านมาตรฐานมีค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น 52,847,716.37 บาท คิดลบริ้อยละ 3.87 เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายที่สูงกว่ารายได้ที่ได้รับ ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ของสหกรณ์ผ่านมาตรฐานอยู่ในช่วง 1,000,001 – 10,000,000 บาท (ร้อยละ 27.54) ส่วนค่าใช้จ่ายของสหกรณ์ตัวอย่างไม่ผ่านมาตรฐานอยู่ในช่วง 100,001 – 1,000,000 บาท (ร้อยละ 34.62) (ตารางที่ 5.9)

ตารางที่ 5.9 ค่าใช้จ่ายของสหกรณ์การเกษตรตัวอย่าง ปี 2553

ค่าใช้จ่าย (บาท)	ผ่านมาตรฐาน		ไม่ผ่านมาตรฐาน		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
> 100,000	12	17.39	8	30.77	20	21.05
100,001 – 1,000,000	15	21.74	9	34.62	24	25.26
1,000,001 – 10,000,000	19	27.54	6	23.08	25	26.32
10,000,001 – 50,000,000	7	10.14	3	11.54	10	10.53
50,000,001 – 100,000,000	9	13.04	0	0.00	9	9.47
< 100,000,000	7	10.14	0	0.00	7	7.37
รวม	69	100.00	26	100.00	95	100.00
เฉลี่ย	30,304,294.89		2,216,411.06		23,425,922.41	
สูงสุด	249,934,692.65		11,082,398.96		249,934,692.65	
ต่ำสุด	3,850.00		15,042.32		3,850.00	
รวมทั้งหมด	2,090,996,347.43		54,876,817.59		2,248,888,551.05	

ที่มา : สารสนเทศสำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์, 2553

3. กำไร (ขาดทุน) การดำเนินธุรกิจสหกรณ์ตัวอย่างในปี 2553 สหกรณ์ตัวอย่างผ่านมาตรฐานที่มีผลประกอบการกำไรมีมากถึงร้อยละ 86.96 ของสหกรณ์ตัวอย่าง (จำนวน 60 สหกรณ์) กำไรรวมทั้งสิ้น 116,206,236.50 บาท ส่วนสหกรณ์ที่มีผลประกอบการขาดทุนมีเพียงร้อยละ 13.04 ของสหกรณ์ตัวอย่าง (จำนวน 9 สหกรณ์) ขาดทุนทั้งสิ้น 12,442,521.17 บาท ขณะที่สหกรณ์ไม่ผ่านมาตรฐานมีสหกรณ์ที่มีผลประกอบการขาดทุนมากถึงร้อยละ 61.53 ของสหกรณ์ตัวอย่าง (จำนวน 16 สหกรณ์) ขาดทุนทั้งสิ้น 3,404,365.06 บาท และสหกรณ์ที่มีผลประกอบการกำไรมีเพียง 38.46 ของสหกรณ์ตัวอย่าง (จำนวน 10 สหกรณ์) รวมกำไรทั้งสิ้น 839,605.45 บาท (ตารางที่ 5.10) ในปี 2553 สหกรณ์ตัวอย่างส่วนใหญ่ทั้งสองกลุ่มส่วนใหญ่มีความสามารถในการทำกำไรได้น้อยกว่า 50,000 บาท

ตารางที่ 5.10 กำไร (ขาดทุน) สุทธิประจำปีของสหกรณ์การเกษตรตัวอย่าง

กำไรขาดทุนสุทธิ (บาท)	ผ่านมาตรฐาน		ไม่ผ่านมาตรฐาน		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ขาดทุน	9	13.04	16	61.54	25	26.32
> 50,000	19	27.54	8	30.77	27	28.42
50,000 - 1,000,000	8	11.59	2	7.69	10	10.53
100,001 - 500,000	13	18.84	0	0.00	13	13.68
500,001 - 1,000,000	2	2.90	0	0.00	2	2.11
1,000,001 - 5,000,000	10	14.49	0	0.00	10	10.53
< 5,000,000	8	11.59	0	0.00	8	8.42
รวม	69	100	26	100	95	100
เฉลี่ย	1,605,989.65		-98,644.60		1,054,155.79	
สูงสุด	20,637,438.61		616,221.76		20,637,438.61	
ต่ำสุด	-2,015,077.24		-1,861,483.23		-2,015,077.24	
รวมทั้งหมด	110,813,285.59		-2,564,759.61		101,198,955.67	

ที่มา : สารสนเทศสำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์, 2553

3) ฐานะทางการเงินของสหกรณ์การเกษตรตัวอย่าง

1. สินทรัพย์ ระหว่างปีสหกรณ์ตัวอย่างมีสินทรัพย์ทั้งสิ้น 4,192,506,678.38 บาท เป็นสินทรัพย์ของสหกรณ์ฯตัวอย่างผ่านมาตรฐานจำนวน 4,025,155,545.66 บาท และสหกรณ์ตัวอย่างไม่ผ่านมาตรฐานจำนวน 167,351,132.67 บาท สินทรัพย์ของสหกรณ์ตัวอย่างผ่านมาตรฐานอยู่ในรูปของสินทรัพย์หมุนเวียน ซึ่งได้แก่ เงินสดและเงินฝากธนาคารจำนวน 808,456,506.14 บาท (ร้อยละ 20.90) เงินลงทุนทั้งระยะสั้นและระยะยาวจำนวน 28,734,581.00 บาท (ร้อยละ 0.71) ลูกหนี้/ดอกเบี้ยค้างรับสุทธิ ได้แก่ ลูกหนี้เงินกู้ ลูกหนี้การค้า ลูกหนี้สินค้าเงินผ่อนชำระ/เช่าซื้อ ลูกหนี้บริการ เป็นต้น จำนวนทั้งสิ้น 220,923,580.02 บาท (ร้อยละ 55.18) ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ 345,419,016.54 บาท (ร้อยละ 8.58) สินทรัพย์อื่นๆ 621,621,861.96 บาท (ร้อยละ 15.44) ส่วนสหกรณ์ตัวอย่างไม่ผ่านมาตรฐานมีสินทรัพย์ที่อยู่ในรูปของสินทรัพย์หมุนเวียน 7,996,290.67 บาท (ร้อยละ 4.78) เงินลงทุนระยะยาว 149,900.00 บาท (ร้อยละ 0.09) ลูกหนี้/ดอกเบี้ยค้างรับสุทธิ

94,279,478.09 บาท (ร้อยละ 56.34) ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ 364,831,568.02 บาท (ร้อยละ 11.60) สิ้นทรัพย์อื่นๆ 45,512,903.43 บาท (ร้อยละ 27.20)

2. หนี้สิน พบว่าหนี้สินส่วนใหญ่ของสหกรณ์ผ่านมาตรฐานเป็นเงินรับฝากมากที่สุด จำนวน 1,955,618,029 บาท (ร้อยละ 58.76) แต่สำหรับสหกรณ์ตัวอย่างไม่ผ่านมาตรฐานส่วนใหญ่เป็นหนี้สินหมุนเวียนมากที่สุด 125,042,748.42 บาท (ร้อยละ 67.69) (ตารางที่ 5.11)

3. ทุนสหกรณ์ สหกรณ์ตัวอย่างผ่านมาตรฐานที่ทุนทั้งสิ้น มีทุนของสหกรณ์เองจากทุนเรือนหุ้น ทุนสำรอง/ทุนสะสมอื่นๆ กำไรจากการดำเนินงาน เป็นต้น สหกรณ์ตัวอย่างผ่านมาตรฐานมีทุนสหกรณ์จำนวน 1,429,383,914.30 บาท ทุนส่วนใหญ่ของสหกรณ์มาจากทุนเรือนหุ้นสหกรณ์ (ร้อยละ 58.76) ขณะที่สหกรณ์ไม่ผ่านมาตรฐานมีเงินทุนติดลบจำนวน 17,389,086.89 บาท เนื่องจากสหกรณ์มีกำไรสะสม และกำไรขาดสุทธิติดลบจำนวนมากกว่าทุนเรือนหุ้นที่สหกรณ์มีอยู่ (ตารางที่ 5.11)

ตารางที่ 5.11 ฐานะทางการเงินของสหกรณ์ฯ ตัวอย่าง

รายการ	สหกรณ์ฯผ่านมาตรฐาน	สหกรณ์ฯไม่ผ่านมาตรฐาน	รวม
สินทรัพย์			
เงินสด/เงินฝาก	808,456,506.14 (20.09)	7,996,290.67 (4.78)	816,452,796.81 (19.47)
เงินลงทุน	28,734,581.00 (0.71)	149,900.00 (0.09)	28,884,481.00 (0.69)
ลูกหนี้/ดอกเบี่ยค้างรับสุทธิ	2,220,923,580.02 (55.18)	94,279,487.09 (56.34)	2,315,203,067.11 (55.22)
ที่ดิน/อาคาร/สินทรัพย์ไม่มีตัวตน	345,419,016.54 (8.58)	19,412,551.48 (11.60)	364,831,568.02 (8.70)
อื่นๆ	621,621,861.96 (15.44)	45,512,903.43 (27.20)	667,134,765.39 (15.91)
รวม	4,025,155,545.66 (100.00)	167,351,132.67 (100.00)	4,192,506,678.33 (100.00)

หมายเหตุ : ตัวเลขในวงเล็บ คือ ค่าร้อยละ

ที่มา : สารสนเทศสำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์, 2553

ตารางที่ 5.11 ฐานะทางการเงินของสหกรณ์ฯตัวอย่าง (ต่อ)

รายการ	สหกรณ์ฯผ่าน	สหกรณ์ฯ	รวม
	มาตรฐาน	ไม่ผ่านมาตรฐาน	
หนี้สินและทุน			
เงินรับฝาก	1,955,618,029.62 (75.34)	39,672,202.71 (21.47)	1,995,290,232.33 (71.76)
เงินกู้ยืม/เจ้าหนี้อื่น	396,443,189.72 (15.27)	125,042,748.42 (67.69)	521,485,938.14 (18.76)
อื่นๆ	243,710,412.02 (9.39)	20,025,268.43 (10.84)	263,735,680.45 (9.49)
รวม	2,595,771,631.36 (100.00)	184,740,219.56 (100.00)	2,780,511,850.92 (100.00)
ทุนสหกรณ์			
ทุนเรือนหุ้น	839,899,191.50 (58.76)	32,351,565.00 (NA)	872,250,756.50 (61.77)
ทุนสำรอง/ทุนสะสมอื่นๆ	487,174,578.28 (34.08)	3,278,801.69 (NA)	490,453,379.97 (34.73)
กำไร(ขาดทุน)สะสมและอื่นๆ	-1,453,570.76 (-0.10)	-50,454,693.97 (NA)	-51,908,264.73 (-3.68)
กำไร(ขาดทุน)สุทธิ	103,763,715.28 (7.26)	-2,564,759.61 (NA)	101,198,955.67 (7.17)
รวม	1,429,383,914.30 (100.00)	-17,389,086.89 (100.00)	1,411,994,827.41 (100.00)

หมายเหตุ : ตัวเลขในวงเล็บ คือ ค่าร้อยละ

: NA คือ หาค่าไม่ได้

ที่มา : สารสนเทศสำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์, 2553

5.3 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของสหกรณ์การเกษตรตัวอย่าง

จากลักษณะการบริหารงานและผลการดำเนินงานของสหกรณ์ฯตัวอย่าง เห็นได้ว่าการบริหารงานของสหกรณ์ฯตัวอย่างในบางธุรกรรมยังไม่เป็นที่น่าพอใจ ซึ่งต้องมีการปรับปรุงแก้ไขต่อไป สำหรับปัญหาการบริหารการเงินที่มักเกิดขึ้นกับสหกรณ์ฯตัวอย่างจำนวนมากทั้งสองกลุ่มไม่

มีความแตกต่างกัน นั่นคือ สหกรณ์ฯ ตัวอย่างผ่านมาตรฐานและไม่ผ่านมาตรฐาน จำนวนมากมักประสบกับปัญหาด้านการบริหารเงินทุนหรือปัญหาการขาดเงินทุนในการดำเนินงาน คิดเป็นร้อยละ 14.29 และ 30.77 ตามลำดับ รองลงมาเป็นปัญหาด้านการจัดการลูกหนี้เงินกู้ ซึ่งทำให้ยอดหนี้สงสัยจะสูญหรือยอดหนี้ค้างชำระที่สูง คิดเป็นร้อยละ 8.75 และ 23.08 ของจำนวนสหกรณ์ในแต่ละกลุ่มตามลำดับ (ตารางที่ 5.12) ทั้งนี้เป็นผลมาจากสหกรณ์ฯ ตัวอย่างยังไม่สามารถสร้างทุนหรือระดมเงินทุนได้เอง ส่วนใหญ่ยังต้องพึ่งพาเงินทุนจากแหล่งภายนอก

ตารางที่ 5.12 ปัญหาการบริหารของสหกรณ์การเกษตรตัวอย่าง

ปัญหา	ผ่านมาตรฐาน		ไม่ผ่านมาตรฐาน		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
- ขาดเงินทุน/ขาดสภาพคล่อง	10	14.29	8	30.77	18	18.75
- หนี้สงสัยจะสูญ/ยอดหนี้ค้างชำระสูง	6	8.57	6	23.08	12	12.50
- พนักงานการเงินมีไม่เพียงพอ/ขาดความรู้และประสบการณ์	2	2.86	1	3.85	3	3.13
- อัตราดอกเบี้ยเงินให้สมาชิกสูง	0	0.00	1	3.85	1	1.04
- ขาดอุปกรณ์สำนักงานด้านการเงิน	1	1.43	1	3.85	2	2.08
- อื่น ๆ	2	2.86	3	11.54	5	5.21
รวม	69	100.0	26	100.0	95	100.0

หมายเหตุ : ค่าร้อยละคือ ร้อยละของสหกรณ์ที่ประสบปัญหา

ที่มา : จากการสำรวจ

ขณะที่ทัศนะของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานของสหกรณ์ฯ ตัวอย่างทั้งสองกลุ่ม ซึ่งเป็นผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับสิ่งที่สหกรณ์ฯ ตัวอย่างควรให้การปรับปรุงมากที่สุดกลับไม่เป็นการปรับปรุงด้านการบริหารการเงินแต่กลับเป็นการให้ความสำคัญในเรื่องการบริหารงานบุคคล (บุคลากรและสมาชิก สหกรณ์) มากกว่า กล่าวคือ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานซึ่งเป็นผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ของสหกรณ์ฯ ตัวอย่างกลุ่มที่ผ่านและไม่ผ่านมาตรฐาน เห็นว่าสหกรณ์ฯ ควรให้การปรับปรุงการบริหารงานด้านบุคคล (คณะกรรมการ เจ้าหน้าที่ และสมาชิก สหกรณ์) คิดเป็นร้อยละ 87.14 และ 65.38 ตามลำดับของกลุ่มสหกรณ์ และสิ่งที่สหกรณ์ฯ ควรให้การปรับปรุงในอันดับสองรองลงมาจากการบริหารงานบุคคล สำหรับสหกรณ์ฯ ผ่านมาตรฐานแล้ว ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ของสหกรณ์ฯ ผ่านมาตรฐานระบุว่าควรให้การปรับปรุงการเร่งรัดหนี้สินหรือติดตามหนี้สิน การบริหารธุรกิจ บริหารการเงิน ทุน อาคาร สถานที่ หรือสำนักงาน อุปกรณ์เครื่องใช้สำนักงาน การประชาสัมพันธ์ และอัตราดอกเบี้ยเงินกู้สมาชิก น้อยที่สุดคือ คิดเป็น

ร้อยละ 64.29 52.86 15.71 12.86 11.43 8.57 และ 2.86 ตามลำดับ (ตารางที่ 5.13) ซึ่งต่างจากทัศนะของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานสหกรณ์ฯ ตัวอย่างไม่ผ่านมาตรฐานซึ่งส่วนใหญ่เห็นว่าสิ่งที่สหกรณ์ฯ ควรให้การปรับปรุงอันดับสองรองจากการบริหารงานด้านบุคคล คือ การบริหารธุรกิจ การเร่งรัดหนี้สินหรือการติดตามหนี้สิน การบริหารเงินทุน และการปรับปรุงอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมให้สมาชิกกู้ อุปกรณ์เครื่องใช้สำนักงาน อาคาร สถานที่ หรือสำนักงาน และประชาสัมพันธ์น้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 53.85 50.00 26.92 23.08 15.38 11.54 และ 7.69 ตามลำดับ (ตารางที่ 5.13)

จากที่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานของสหกรณ์ฯ ตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า สิ่งที่ได้รับปรับปรุงจำนวนมากที่สุด คือ การบริหารงานบุคคล ซึ่งหมายรวมถึงเจ้าหน้าที่คณะกรรมการ และสมาชิก เนื่องจากบุคคลทั้ง 3 กลุ่มเกี่ยวข้องโดยตรงกับสหกรณ์ฯ แต่ยังคงขาดความรู้ความเข้าใจ ในบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบของตนเอง ยังขาดประสบการณ์ในการทำงาน และการบริหารจัดการ และยังไม่มีความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารงานสหกรณ์ที่ดี ทำให้การดำเนินงานเกิดข้อผิดพลาด ฉะนั้น เรื่องการบริหารงานบุคคลจึงกลายเป็นเรื่องแรกที่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการเงินของสหกรณ์ฯ ตัวอย่างส่วนใหญ่ต่างให้ความสำคัญ อันจะเป็นผลทำให้การบริหารการเงินมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ดังนั้น เพื่อให้การบริหารงานประสบผลสำเร็จจึงจำเป็นต้องดำเนินการปรับปรุงแก้ไขปัญหาด้านการบริหารการเงินและการบริหารด้านบุคคลไปพร้อมๆ กัน เพราะหากขาดซึ่งการปรับปรุงแก้ไขด้านใดด้านหนึ่งแล้วการดำเนินงานก็จะไม่ประสบผลสำเร็จได้

ตารางที่ 5.13 สิ่งที่ควรปรับปรุงตามทัศนคติของเจ้าหน้าที่สหกรณ์

รายละเอียด	สหกรณ์ฯ ผ่าน		สหกรณ์ฯ ไม่ผ่าน		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
- งานด้านบุคคล	60	86.96	17	65.38	78	82.11
- การบริหารธุรกิจ	37	53.62	14	53.85	51	53.68
- ด้านการบริหารเงินทุน	11	15.94	7	26.92	18	18.95
- การเร่งรัดหนี้สิน หรือติดตามหนี้สิน	45	65.22	13	50.00	58	61.05
- อาคาร สถานที่ หรือสำนักงานสหกรณ์ฯ	9	13.04	3	11.54	12	12.63
- ด้านอุปกรณ์ เครื่องใช้สำนักงาน	8	11.59	4	15.38	12	12.63
- อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมให้สมาชิกกู้	2	2.90	6	23.08	8	8.42
- การประชาสัมพันธ์งานสหกรณ์ฯ	6	8.70	2	7.69	8	8.42
รวม	69	100.00	26	100.00	95	100.00

หมายเหตุ : ค่าร้อยละคือ ร้อยละของจำนวนคำตอบ และสามารถตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

ที่มา : จากการสำรวจ

5.4 ความแตกต่างทางเทคโนโลยีและรูปแบบการดำเนินงานของสหกรณ์ตัวอย่าง

ความแตกต่างทางเทคโนโลยี

จากผลการจัดมาตรฐานสหกรณ์ของกรมส่งเสริมสหกรณ์ชี้ให้เห็นว่าภายใต้ตัวชี้วัดการจัดมาตรฐานสหกรณ์ข้อ 1) 3) 4) 5) 6) แสดงให้เห็นถึงการมีชุดเทคโนโลยีที่แตกต่างกันดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 ระหว่างสหกรณ์ที่การผ่านและไม่ผ่านมาตรฐานสหกรณ์ จึงทำให้สหกรณ์ตัวอย่างทั้งสองมาตรฐานเผชิญกับโอกาสทางการผลิตที่แตกต่างกัน จากรูปแบบและวิธีการใช้ปัจจัยการผลิตเพื่อให้ผลผลิตต่างกัน ซึ่งความแตกต่างทางเทคโนโลยีที่สะท้อนจากตัวชี้วัดมาตรฐานสหกรณ์ในข้อ 1) 4) 6) คือความแตกต่างทางเทคโนโลยีทุนมนุษย์ การที่สหกรณ์จะบริหารงานไม่ให้มีผลการดำเนินงานขาดทุน มีการจัดสรรกำไรสุทธิและจ่ายเงินทุนสวัสดิการหรือทุนสาธารณะประโยชน์ให้แก่สมาชิก สหกรณ์จะต้องมีผู้จัดการหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายทำหน้าที่บริหารงานที่มีความรู้ ทักษะหรือความชำนาญ ความสามารถและประสบการณ์ ซึ่งผลของการจัดมาตรฐานแสดงให้เห็นว่าสหกรณ์มีเทคโนโลยีด้านทุนมนุษย์แตกต่างกัน โดยระดับการศึกษาและประสบการณ์ของผู้จัดการหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายของสหกรณ์ผ่านมาตรฐานมีระดับการศึกษาสูงสุดถึงระดับปริญญาโท และมีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 15 ปี ขณะที่ผู้จัดการของสหกรณ์ไม่ผ่านมาตรฐานจบการศึกษาสูงสุดเพียงระดับ ปวช.ปวส. และมีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่า 15 ปี แสดงให้เห็นว่าผู้จัดการหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายของสหกรณ์ตัวอย่างที่ผ่านมาตรฐานมีทักษะความรู้ความสามารถและความชำนาญในการบริหารจัดการดีกว่าสหกรณ์ไม่ผ่านมาตรฐานจึงทำให้สหกรณ์ไม่มีการดำเนินงานขาดทุน สามารถมีกำไรผ่านเกณฑ์มาตรฐานได้ เกิดความพึงพอใจและศรัทธาแก่สมาชิกมีความมั่นใจที่ทำธุรกิจร่วมกับสหกรณ์ เช่นเดียวกับมาตรฐานสหกรณ์ข้อ 3) แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างทางทุนมนุษย์เช่นเดียวกัน การที่สหกรณ์จะสามารถจัดทางการเงินให้แล้วเสร็จและได้รับการตรวจสอบ สามารถนำไปเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ได้ภายใน 150 วัน เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจะต้องมีการจัดทำบัญชีให้ถูกต้อง ครบถ้วน สมบูรณ์และเป็นปัจจุบัน ซึ่งผลการจัดมาตรฐานในข้อนี้แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของความรู้ความสามารถ ความชำนาญในการทำบัญชีของสหกรณ์ แต่เกี่ยวกับเจ้าหน้าที่หรือผู้ทำบัญชีของสหกรณ์ นอกจากความแตกต่างทางด้านทุนมนุษย์ มาตรฐานสหกรณ์ข้อ 4) และ 5) ยังแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างด้านการเงินระหว่างสหกรณ์ที่ผ่านและไม่ผ่านมาตรฐาน สหกรณ์เป็นองค์กรธุรกิจที่มีแหล่งเงินส่วนใหญ่มาจากสมาชิก และสหกรณ์ต้องใช้เงินทุนของสมาชิกเพื่อใช้ในการดำเนินธุรกิจ จากผลการจัดมาตรฐานข้อ 4) การมีสมาชิกร่วมทำธุรกิจน้อยกว่าร้อยละ 60 จึงส่งผลต่อความแตกต่างด้านการเงินของสหกรณ์มีผลต่อสภาพคล่องทางการเงินของสหกรณ์ รวมไปถึงความแตกต่างของขนาด

กิจการระหว่างสหกรณ์ตัวอย่างผ่านและไม่ผ่านไม่ผ่าน เพราะหากสหกรณ์มีสมาชิกทำธุรกิจมาก ปริมาณธุรกิจมากพอจนถึงจุดคุ้มทุนและทำให้สหกรณ์เกิด economy of scale สหกรณ์ก็จะมีต้นทุนต่อหน่วยลดลง ส่วนมาตรฐานข้อ 5) การจัดจ้างเจ้าหน้าที่เข้ามาปฏิบัติหน้าที่ประจำ แสดงให้เห็นว่า สหกรณ์มีทุนดำเนินงานมากเพียงพอที่จะสามารถจัดจ้างเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาบริหารงานได้ การมีเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความสามารถจะส่งผลต่อการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ

รูปแบบความแตกต่างของการดำเนินงาน

จากความแตกต่างทางเทคโนโลยีด้านทุนมนุษย์เกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้จัดการและ เทคโนโลยีด้านทุนทางการเงินในเรื่องของเงินทุน ทำให้สหกรณ์ตัวอย่างทั้งสองกลุ่มมีรูปแบบการดำเนินงานที่แตกต่างกัน นั่นคือ การดำเนินงานของสหกรณ์ตัวอย่างผ่านมาตรฐานมาจากทุนภายในที่เป็นทุนของสหกรณ์เองและทุนจากภายนอก จึงทำให้มีสภาพคล่องมากกว่า การดำเนินธุรกิจเน้นไปที่ธุรกิจสินเชื่อและมีการบริหารจัดการลูกหนี้ที่ดี ทำให้สหกรณ์มีกำไรจากดอกเบี้ยการกู้ยืมของสมาชิก จากจำนวนสมาชิกที่ร่วมทำธุรกิจกับสหกรณ์ของสหกรณ์ผ่านมาตรฐานเกินกว่าร้อยละ 60 จึงทำให้สหกรณ์สามารถจำหน่ายปัจจัยการผลิต สินค้าอุปโภคบริโภค สินค้าอื่นๆ ได้ในราคาที่ต่ำกว่าเนื่องจากการสั่งสินค้ามาขายจำนวนมากจะทำให้ต้นทุนของสินค้านั้นต่ำลง มีการรวมตัวเพื่อเพิ่มอำนาจการต่อรองด้านราคาของผลผลิตที่ดีกว่าส่งผลต่อรายได้ของสหกรณ์ สำหรับสหกรณ์ไม่ผ่านมาตรฐานการดำเนินงานมาจากเงินทุนภายนอกเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากมีผลกำไรและผลกำไรสะสมขาดทุนมาโดยตลอดต้องนำเงินทุนและเงินทุนสำรองออกมาชดเชยในส่วนของกำไรสะสม ทุนดำเนินงานที่เป็นเงินทุนภายในมาจากเป็นสินทรัพย์หมุนเวียนอันได้แก่ เงินฝาก ทำให้ไม่สามารถนำไปลงทุนได้ในระยะยาวได้ และต้องจ่ายดอกเบี้ยคืนกับผู้ฝากเมื่อมีการ และเงินทุนภายนอกเป็นเงินที่ต้องกู้ยืมมาจากแหล่งทุนอื่นทำให้ต้องเสียดอกเบี้ย การขาดทุนดำเนินงานทำให้สหกรณ์ขาดสภาพคล่องทางการเงิน การทำธุรกิจเน้นการทำธุรกิจการจัดหาสินค้ามาจำหน่าย มีการลงทุนในส่วนของลูกหนี้มากที่สุดแต่ไม่มีการบริหารจัดการลูกหนี้ไม่มีประสิทธิภาพ